

SOLIDARITATE NAȚIONALĂ ȘI REZISTENȚĂ MILITARĂ. MĂRĂȘEȘTI, 1917

Ion Agrigoroaiei

Solidarité nationale et résistance militaire. Mărășești, 1917

Résumé: Le refuge en Moldavie et la transformation de la ville de Iași en Capitale temporaire de l'Etat roumain en novembre 1916, marquèrent le debut d'une etape difficile pour ses habitants. Le surpeuplement, la famine et, notamment, l'épidemie de typhus exanthématique firent au cours de l'hiver 1916/1917 des dizaines de milliers de victimes. C'est au prix de grands efforts que l'on arriva à combattre le défaitisme, à assurer le revêtement en vivres de la population, à réaliser la réfection de l'armée avec l'appui direct de la Mission Militaire Française. Comme on l'avait constaté à l'époque, „les énergies latentes de la nation s'éveillèrent et s'affermirent”. Au front, on remporta des victoires éclatantes, vitales pour l'existence de l'Etat roumain et pour la réalisation de l'idéal national.

Mots clés: refuge, solidarité, résistance

La izbucnirea Primului Război Mondial, România se afla într-o situație geopolitică specială; plasată între două imperii aflate în tabere adverse, țara noastră avea de revendicat teritoriile românești dintr-o parte și din cealaltă și nu putea să intre în acțiune fără a-și asigura drepturile sale prin garanții diplomatice ferme. Aceasta cu atât mai mult cu cât cele două blocuri și, în particular, marile puteri formulau promisiuni mai mult sau mai puțin sincere. Consiliul de Coroană întrunit la Sinaia în ziua de 21 iulie/3 august 1914 a adoptat, cu o majoritate zdrobitoare, poziția de neutralitate a statului român, cu expectativă militară, luând – se preciza în comunicatul oficial – „toate măsurile spre a păzi frontierele sale”.

După doi ani de intense tratative diplomatice, de presiuni interne și externe adesea amenințătoare, cărora premierul Ion I.C. Brătianu le-a făcut față cu remarcabilă ingeniozitate, la 4/17 august 1916 s-a semnat la București *Convenția politică* și *Convenția militară* între statele Antantei și România. Cele patru state garantau integritatea României, iar România se obliga să declare război Austro-Ungariei și să înceteze orice legături cu

dușmanii aliaților. Pe drept cuvânt, Convenția din 4/17 august este apreciată ca una dintre realizările de seamă ale diplomației românești.

Prin *Convenția politică* semnată la 4/17 august 1916 de reprezentanții Franței, Marii Britanii, Rusiei și Italiei, pe de o parte, și de premierul guvernului român, Ion I.C. Brătianu, pe de altă parte, se recunoșteau – pentru prima dată într-un document diplomatic semnat simultan – drepturile statului român asupra teritoriilor românești din Austro-Ungaria, urmărindu-se și pe hartă traseul viitoarei frontiere cuprinzând Bucovina, Maramureșul, Transilvania, Crișana și Banatul până la Tisa și Dunăre. Având drept obiectiv eliberarea acestor teritorii, guvernul român, sprijinit de cea mai mare parte a opiniei publice, a declarat război Austro-Ungariei în seara zilei de duminică, 14/27 august 1916 și în aceeași noapte, Armata Română a primit ordinul de declanșare a ofensivei în Transilvania. Începea **Războiul pentru întregirea României 1916-1919**, așa cum îl va analiza și înțelege Constantin Kirițescu în solida sa operă, apărută la scurt timp după încetarea conflagrației (prima ediție în două volume, în anul 1922).

Ofensiva din Transilvania, prin care fusese eliberată aproximativ o treime din teritoriul provinciei, nu a putut fi consolidată, pe frontul de sud înregistrându-se grele înfrângeri. Nevoită să lupte pe două fronturi în lungime de peste 1.000 de km, fără a primi sprijinul promis prin *Convenția militară*, trupele noastre s-au retras din fața unui inamic din ce în ce mai puternic. Desfășurarea operațiilor militare au scos la iveală insuficienta pregătire a trupeii, inferioritatea dotării tehnice, grave deficiențe în stabilirea legăturilor, probleme ale raporturilor dintre comandanți ș.a.

Chiar și în aceste condiții, armata română s-a angajat în lupte grele, a opus o dărză rezistență, plină de jertfe, în cadrul retragerii din toamna anului 1916 și începutul lui ianuarie 1917, retragere care s-a oprit în sudul Moldovei, pe linia Șușița-Putna-Siretul de Jos. Așa cum va consemna generalul E. Ludendorff în amintirile sale de război, deși înfrântă, armata română n-a putut fi nimicită. Dar bilanțul general era trist. „Pierdusem – va consemna generalul G.A. Dabija în ampla sa analiză, **Armata Română și războiul mondial**¹ – aproape 3/4 din țară și 2/3 din armată, moralul poporului și al armatei era scăzut de tot, fără a fi anihilat”.

În fața înaintării armatelor Puterilor Centrale, a apropierei de București, la 11/24 noiembrie 1916 guvernul a hotărât transferarea la Iași a unor ministere,

¹ G.A. Dabija, **Armata Română în războiul mondial (1916-1918)**, vol. I-IV, București, s.a.

arhive, bunuri de tezaur, iar în seara zilei de 18 noiembrie/1 decembrie s-a decis plecarea la Iași a guvernului și a celorlalte autorități centrale. În cursul zilei de 23 noiembrie/6 decembrie 1916, Capitala era ocupată de inamic. Mii de locuitori din sudul țării luau drumul Moldovei.

Refugiul în Moldova și mutarea Capitalei la Iași în noiembrie/decembrie 1916 a marcat începutul unor zile grele pentru statul român și pentru locuitorii săi². Conform unor statistici aproximative, s-a estimat la 1,4 milioane de civili și militari români numărul refugiaților, la care s-au adăugat aproape un milion de militari ruși, veniți în număr mare în Moldova numai după ce frontul se apropiase de sudul Moldovei (în anul 1912 provincia avea 2.130.000 de locuitori). În raport cu aproape 80.000 de locuitori, populația orașului înainte de război, acum a fost depășită cifra de 300.000, fără a include și efectivele militare românești și rusești ce staționau în localitate și în apropiere. Efortul a fost cu atât mai mare cu cât orașul nu cunoscuse o dezvoltare edilitară deosebită și nu dispunea de un fond de locuințe capabil să găzduiască un asemenea surplus de populație. Așa cum consemna un refugiat, „Iașul nu a fost prevenit și prin surprindere este invadat de o populație triplă, ba chiar quadruplă de cea obișnuită. Este dar un mare merit să poți suporta și îndeștula nevoile tuturor”³.

În condițiile suprapopulării și ale iernii grele, cu zăpezi mari și ger de până la -20°C, încartiruirea, aprovizionarea cu alimente, combustibil, medicamente ș.c.l. a întâmpinat mari greutăți. Au izbucnit molimele, iar tifosul exantematic a devenit „un periculos dușman intern”, făcând sute de mii de victime. „O iarnă teribilă căzuse și asupra noastră” – avea să scrie N.Iorga. Camioanele „aduceau, unul peste altul, trupurile înțepenite așa de multe, încât spitalele, unde bolnavii zăceau și supt paturi, erau silite să refuze primirea [...]. Au murit mulți în această a doua zi după dezastru”⁴. Numărul victimelor provocate de tifosul exantematic în Moldova a depășit cifra de 300.000.

În fața greutăților și a unor poziții defetiste, s-a pus problema evacuării în Rusia a parlamentului, guvernului, armatei, a unor instituții și întreprinderi. Autoritățile ruse au alimentat această tendință și unele evacuări s-au făcut. Statul, conducerea sa au rămas însă pe loc, evitând o

² Ion Agrigoroaiei, *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri*, ediția a II-a, Iași, 2016, p. 45 și urm.

³ Iașul, în *Mișcarea*, 14 decembrie 1916.

⁴ N. Iorga, *O viața de om așa cum a fost*, vol. II, Chișinău, 1991, p. 224-225.

catastrofă. Constantin Kirițescu a surprins consecințele unei asemenea hotărâri: „Ea ar fi însemnat abandonarea României ca o colonie a Rusiei. Un simplu teritoriu de etape al armatei rusești, pe de o parte, și un guvern fără țară, pe de altă parte. România și-ar fi pierdut orice puțință de a dispune de soarta ei însăși; ea s-ar fi dat legată de mâini și de picioare Rusiei”⁵.

Orașul Iași a devenit centrul refacerii și „al rezistenței până la capăt” și în pofida suferințelor (pentru unii acestea dobândeau dimensiunile unui dezastru), s-a afirmat încrederea în eliberarea țării și realizarea unității naționale. La 9/22 decembrie 1916, la deschiderea sesiunii parlamentare în sala Teatrului Național din Iași, Regele Ferdinand prezenta *Mesajul Tronului*, care releva vitejia armatei române, jertfele mari și dureroase impuse de război și credința neștirbită în izbânda finală. Mesajul conținea și promisiunea solemnă a reformelor democratice, indispensabil legată de realizarea idealului pentru care am intrat în război: „Să spunem țaranului că luptând pentru unitatea națională, el luptă totodată pentru dezrobirea lui politică și economică”.

După ce la 11/24 decembrie 1916 s-a constituit guvernul de colaborare Ion I.C. Brătianu – Take Ionescu (în iulie 1917, conducătorul Partidului Conservator-Democrat va deveni vicepreședinte al Consiliului de Miniștrii), în ședința Adunării Deputaților din 14/27 decembrie 1917 N. Iorga a rostit un discurs ce a produs o puternică impresie în țară și în Franța⁶. Încrezător în izbânda armatei române, neobositul luptător pentru unitate națională încheia, în aclamațiile asistenței, amintind cuvintele lui Petru Rareș căroră le dădea un sens nou, adecvat momentului: „Vom fi iarăși ce am fost și mai mult decât atât”. Reprezentantul Franței în România, Saint-Aulaire, l-a felicitat pe N. Iorga pentru emoționalul discurs în care, „cu atâta elevație, sunt comprimate conștiința și speranța României”.

S-au făcut eforturi uriașe pentru îngrijirea răniților și bolnavilor în cele peste 30 de spitale, infirmerii, săli de triaj, majoritatea în localurile

⁵ Constantin Kirițescu, *Războiul pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, București, 1922, p. 63-64.

⁶ „Oriunde am fi, oricum am fi, – sublinia N. Iorga – suntem hotărâți să mergem până la capăt, în credința că nu se poate, cu nici un chip ca, și înaintea celei mai sălbaticе forțe organizate, să piară drepturile unui popor de a trăi pe pământul în care nu este fir de țărână care să nu fie acoperit de cel mai nobil sânge” (*Pentru întregirea neamului. Cuvântări de război 1915-1917*, p. 230 și urm.).

școlilor. Corpul medical, constituit în ce s-a numit „viteaza armată internă”, a primit un ajutor substanțial din partea misiunii medicale franceze. Regina Maria s-a aflat în primele rânduri în alinarea suferințelor și menținerea speranțelor, trăind atunci – va scrie I.G. Duca – o pagină a vieții ei „pentru care România îi datorește o adevărată recunoștință”⁷.

Mai multe organe de presă (*România* – subintitulat „organ al apărării naționale”, *Neamul Românesc*, *Acțiunea Română*, *Mișcarea*, *Evenimentul* ș.a.) au avut un rol remarcabil în combaterea pesimismului, în îmbărbătarea opiniei publice și sădirea credinței că sacrificiile nu vor fi zadarnice⁸. În editorialul primului număr al ziarului *România* (2 februarie 1917), în calitatea sa de prim-redactor, Octavian Goga scria: „Vrem deci să ne semănăm credința pe tot cuprinsul acestui pământ, să vorbim cu soldatul și cu civilul și să ne facem de-a lungul satelor și orașelor vestitorii cântecului de biruință care se urzește ceas de ceas [...]. În fiecare clipă, în alergarea minții, în ceasuri de muncă și în nopți de veghe împreună cu toată suflarea țării strămoșești, noi vom avea ochii îndreptați spre voi, soldați ai neamului, care din tranșee trimiteți moarte liftelor străine. În ranițele voastre e biruința de mâine.”

Sfârșitul iernii și venirea primăverii aduceau noi speranțe, prin depășirea unor greutăți interne de aprovizionare cu bunuri de primă necesitate și prin limitarea consecințelor tifosului exantematic. Declanșarea Revoluției ruse (27 februarie/12 martie 1917) și intrarea S.U.A. în război (24 martie/6 aprilie 1917) au avut consecințe însemnate asupra stării de spirit a românilor. „În mijlocul preocupărilor noastre locale și peste capul nostru, a izbucnit revoluția rusească. Repercuția ei asupra acelor ce se întârtau la Iași a fost mare – își va aminti C. Argetoianu. Ca și intrarea Americii în război, revoluția de la Petrograd a fost primită la noi cu însuflețire”. Aceste speranțe de mai bine – continua Argetoianu – s-au năruit repede sub valul pacifismului (bolșevic) care a dezorganizat toate ofensivele rusești. Pe moment însă, Revoluția rusă era apreciată la Iași ca un eveniment de cea mai mare însemnătate pentru istoria Europei⁹.

Sosirea la Iași a telegramei oficiale ce anunța noua poziție a S.U.A. a provocat o explozie de entuziasm. Octavian Goga publica în *România* din

⁷ I.G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Munchen, 1981, p. 128.

⁸ Ion Agrigoroaiei, *op.cit.*, p. 82-84.

⁹ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, partea a V-a, 1916-1917, București, 1992, p. 186-187.

24 martie 1917 articolul **O zi mare – America declară război Germaniei**, iar R. Seișanu scria în articolul **Factorul american din Acțiunea română**, din aceeași zi: „Noi salutăm cu sinceră satisfacție intervenția armată a Marii Republici Americane și avem motive să vedem în acest mare eveniment zorile apropiatei victorii a Alianților”.

La crearea acestei atmosfere de încredere o contribuție substanțială a avut opera de reorganizare a armatei, de refacere a efectivelor, de completare a armamentului, de instruire corespunzătoare, operă realizată cu participarea directă și competentă a *Misiunii Militare Franceze*, condusă de generalul Henri Berthelot. Pentru această participare amplă la refacerea armatei, românii – scrie Constantin Kirițescu – „l-au așezat în galeria iluștrilor binefăcători ai neamului”, iar armata și națiunea „l-au răsplătit printr-o popularitate din cele mai duioase”¹⁰.

În zilele de 7-8 iunie 1917 populația orașului, oficialitățile au făcut o primire entuziastă voluntarilor români – ardeleni și bucovineni – veniți din Rusia pentru a se înrola în armata română. În dimineața zilei de 8 iunie voluntarii au depus jurământul în fața Regelui Ferdinand, a generalilor Berthelot, Scerbacev și Prezan, a atașajilor militari ai aliaților. În după-amiaza aceleiași zile, în Piața Unirii a avut loc o entuziastă manifestare a spiritului de unitate națională. După cuvântările lui Ion I.C. Brătianu, Octavian Goga, Ion Nistor, Victor Deleu, N. Iorga, Mitropolitul Pimen ș.a., în jurul statuii lui Cuza-Vodă s-a încins o simbolică horă a Unirii. A urmat defilarea voluntarilor pe strada Lăpușeanu, prin fața Palatului Domnesc, în balcon fiind Regele Ferdinand. Festivitățile s-au încheiat cu serbarea militară de la sediul Regimentului 7 Roșiori. În cuvântul său, primul ministru subliniase semnificația evenimentului: „Ați venit fraților, în mijlocul nostru și prin venirea voastră ați schimbat în zile de bucurie vremurile în care trăim. Ne găsiți într-un colț al țării, îngrămădiți în nevoi, dar încordați în lupta hotărâtoare la care mergem plini de credință [...]. Bine ați venit în acest colț al României, care de azi înainte, într-o întindere mică, are un cuprins mare, căci prin înfrățirea voastră România Mare este astăzi la Iași”¹¹.

Intrarea României în război, rezistența în fața dușmanului și obiectivul național urmărit au determinat reluarea discuțiilor pe marginea

¹⁰ Vezi pe larg Michel Roussin, *La Mission Militaire Française en Roumanie pendant la Première Guerre Mondiale*, 2 vol., Paris, 1972.

¹¹ *Aspecte ale luptei pentru unitate națională. Iași, 1600-1859-1918* (coordonatori: Gh. Buzatu, A. Karețchi, D. Vitcu), Iași, 1983, p. 248-253.

reformelor democratice, discuție declanșată în preajma războiului. După promisiunile făcute de Regele Ferdinand și Generalul Averescu pe front în martie-aprilie, în mai-iunie 1917 s-a trecut la dezbaterile reformelor în Parlament, în vederea modificării Constituției, în sensul înscrierii în textul ei a exproprierii pentru utilitate națională a unor suprafețe din marile proprietăți în vederea împroprietăririi țărănimii, precum și a alegerii deputaților prin vot universal. Introducerea acestor prevederi în Constituție (prin legea semnată de Rege la 9 iulie și publicată în *Monitorul Oficial* din 20 iulie 1917) a întărit considerabil moralul de luptă al armatei (compusă în proporție de 90% din țărani) și a fost încă o manifestare a solidarității din acele zile¹². În cadrul dezbaterilor parlamentare (în ambele Camere proiectul a fost adoptat cu o majoritate zdrobitoare), Barbu Ștefănescu-Delavrancea declara: „Și este o așa de strânsă legătură între chestia națională, reformele împroprietăririi țărănimii și ridicarea celor 5-6 milioane de suflete la viața noastră publică, că n-ar mai fi nevoie de nici o explicație [...]. Acum ni se cere să fim cu sufletul nostru pe front, cu cei care luptă și mor pe front. Să le dăm țaranilor eroi ceea ce trebuie să le dăm din toată inima și cu toată dragostea noastră”¹³.

La începutul verii anului 1917 statul român, aflat „în acest colț al României”, era pregătit să reziste în fața unui atac ce se anunța deosebit de periculos pentru însăși existența sa. Într-un interval scurt de timp, cu eforturi uriașe realizate printr-o largă angajare socială, armata română, bine instruită, întărită moral, avea acum puternice temeiuri de a dovedi că „pe-aici nu se trece”.

Dintr-o perspectivă mai largă oferită de documentele publicate după război, rezistența din vara anului 1917 s-a plasat într-un context ce pune sub semnul întrebării viitorul statului român. Intrarea S.U.A. în război cu

¹² I.G. Duca a remarcat modul în care reprezentanții ai marilor proprietari în parlament (cu câteva excepții, precizăm noi), ai cercurilor politice conducătoare au înțeles să contribuie la depășirea momentului grav prin care trecea societatea românească: „Nu cred să existe în istorie multe exemple de un așa simț al datoriei la o clasă întreagă și va rămâne pururea o cinste neperitoare pentru clasele diriguitoare ale României Mici, pentru acea așa-zisă și atât de hulită oligarhie care a știut la un moment hotărâtor al dezvoltării noastre sociale și naționale să consimtă de bună voie la sacrificiile necesare, pentru a da țării întregite pacea socială și pentru a-i asigura puternice temelii de dezvoltare viitoare” (I.G. Duca, *op.cit.*, p. 195-196); vezi, pe larg, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, ediția a II-a, București, 2015, p. 788-790.

¹³ **Dezbaterile parlamentare. Adunarea Deputaților, ședința din 9 iunie 1917**, în *Monitorul Oficial*, partea a III-a, nr. 54, 3 aprilie 1918, p. 588-589.

Germania a fost primită cu o deosebită satisfacție, numai că aceasta și-a rezervat în coaliție un loc aparte, de „asociat” al aliaților, pentru a-și păstra o anumită libertate de acțiune în război și, mai ales, la conferința de pace. Guvernul american a fost preocupat, încă un timp, de a scoate Imperiul Austro-Ungar din alianța cu Germania și de a-l menține într-o anumită formă. Principiul afișat de Wilson – dreptul popoarelor de a dispune de propria soartă – presupunea modificarea substanțială a hărții Europei Centrale; or, președintele afirma în Congres, chiar cu câteva zile înainte de a declara război Austro-Ungariei (abia la 7 decembrie 1917) că nu dorește dezmembrarea acesteia. În ce măsură – se întreba Renouvin – aceste vederi se împăcau cu angajamentele Antantei față de Italia, România, Serbia, cu toate tratatele semnate referitoare la împărțirea Turciei sau la malul stâng al Rinului? Scopurile războiului erau, în unele privințe, diferite pentru Antanta și pentru S.U.A.¹⁴, situație care a generat probleme ce trebuiau depășite pentru a se recunoaște drepturile naționale românești.

În aceeași perioadă, Austro-Ungaria dădea semne serioase de slăbire, depunea eforturi serioase de a ieși din război, dar cercurile germane în frunte cu Hindenburg și Ludendorff făceau eforturi de a o menține în acțiune. În timp ce prințul Sixt de Bourbon își începuse misiunea în apusul Europei¹⁵, Germania făcea noi presiuni asupra Austro-Ungariei. La 13/26 martie 1917 a fost semnat de către cancelarul Germaniei, Bethmann-Hollweg și ministrul de Externe al Austro-Ungariei, Ottokar von Czernin, *Memoriul secret* sau *Documentul de la Viena*, prin care, în caz de victorie, Imperiul hasburgic primea teritoriile pe seama României¹⁶.

Czernin insista asupra împărțirii României între Austria, Rusia și Bulgaria. În mai 1917, într-un memoriu secret înaintat împăratului său

¹⁴ Pierre Renouvin, *La Crise européenne et la Première Guerre Mondiale (1914-1918)*, Paris, 1965, p. 458-459.

¹⁵ La 31 martie 1918, Sixt de Bourbon, cumnatul împăratului Carol, remitea lui Poincaré o scrisoare în care propunea negocieri de pace pe următoarele baze: restituirea Alsaciei și Lorenei, reconstituirea Belgiei, asigurarea pentru Serbia a unei căi de acces la Marea Adriatică și păstrarea, cu mici concesii, a integrității Imperiului Austro-Ungar. România rămânea fără Transilvania. Franța nu putea accepta această propunere. Primul ministru Ribot declara: „România e cu totul uitată. Obligațiile noastre față de România sunt mai mari față de Serbia, fiindcă România nu a intrat în război decât pentru noi” (Arhiva Națională Istorică Centrală, *Fond Casa Regală*, dosar 90/1918; Constantin Kirițescu, *op.cit.*, p. 84).

¹⁶ Jacques Isorni, Louis Cardas, *Histoire véridique de la Grande Guerre*, tom IV, Paris, 1970, p. 97.

preciza: „Noi trebuie să obținem România. Voi lua Muntenia și toată Moldova până la Siret. Partea de răsărit a Moldovei voim s-o oferim Rusiei și în aceasta văd eu o ușurare a încheierii păcii. Dobrogea veche trebuie să revină Bulgariei, iar mica porțiune ce rămâne o lăsăm noii României”. O serie de propuneri urmăreau să ascundă slăbiciunile Puterilor Centrale, ale Austro-Ungariei în special. Dincolo de o anumită îngrijorare cu care factorii politici de la Iași au urmărit (pe cât posibil) firul unor astfel de tratative, se exprima încrederea în victoria comună a aliaților¹⁷. Referindu-se la propunerile Germaniei din această perioadă, ziarul *Mișcarea* (oficiosul guvernului) din 26 aprilie 1917, releva faptul că ele urmăresc să ascundă, pe de o parte, slăbiciunile Puterilor Centrale și, pe de altă parte, adevăratele intenții ale acestora: „Războiul a continuat împotriva intereselor Germaniei și faza nouă în care au intrat operațiunile a convins desigur pe conducătorii Imperiului german cât de zadarnice sunt uneltirile pacifiste și cât de fatală poate fi cerșetoria păcii în condițiile de azi”.

Opera de redresare și de pregătire a rezistenței armate hotărâtoare a fost adesea stânenită de tulburările puse la cale de elementele bolșevice din trupele rusești. În aprilie/mai 1917 atmosfera s-a tensionat pentru scurt timp, ca urmare a propagandei desfășurate de un soviet al armatei ruse de lângă Iași. Aflat cu domiciliul forțat în Iași, Cristian Racovski a fost eliberat de ruși și a organizat, la 18 aprilie/1 mai 1917, o manifestație chiar în Piața Unirii. „Se cerea, nici mai mult nici mai puțin, – va reține I.G. Duca – decât înlocuirea formei de guvernământ. Toți soldații ruși purtau cocarde roșii, aveau atitudini agresive și priviri batjocoritoare. Vădit, situația era gravă”. Generalul Scerbacev, comandantul trupelor rusești din Moldova, a intervenit, cerându-le soldaților să nu se mai amestece în treburile interne ale unui stat aliat. Mai eficientă a fost însă – va aprecia I.G. Duca – demonstrația făcută de Regimentul 9 Vânători, care la 26 aprilie/9 mai, a parcurs străzile principale ale orașului, „cu 25 de mitraliere bine scoase în evidență”. Revoluționarii de la soviet au plecat, încetul cu încetul, din Iași și „astfel, dintr-o zi într-altă, ordinea a fost temeinic și definitiv restabilită”¹⁸.

În vara anului 1917, România era pregătită, printr-o mobilizare exemplară, să facă față acestor încercări, venite din interior sau din exterior,

¹⁷ *Istoria Românilor ...*, p. 724-725.

¹⁸ I.G. Duca, *op.cit.*, p. 179-180.

să reziste în apărarea ființei de stat, condiție absolut necesară unirii tuturor provinciilor românești.

În luna iulie 1917, ofensivă rusă în Galiția a fost oprită, armata Puterilor Centrale a trecut la o puternică contraofensivă, provocând o grea înfrângere rușilor la Tarnopol (24 iulie). În aceste condiții se urmărea scoaterea României din război, printr-o ofensivă concentrică a două grupuri de armate: unul comandat de Mackensen în zona Nămolosa, altul comandat de Gerock, în zona Oituzului. Trupele române urmau să fie prinse într-un uriaș clește, nimicite și Moldova ocupată. Atunci când, în seara zilei de 23 iulie, Mackensen (supranumit „spărgătorul de fronturi”) va pleca spre linia frontului, el le spunea ofițerilor și demnitarilor care l-au condus la Gara de Nord: „La revedere, peste două săptămâni la Iasi”.

Sucesiunea în timp a acțiunilor militare din iulie-august 1917 a cuprins trei operații: operația ofensivă a Armatei a 2-a română în zona Mărăști (*Bătălia de la Mărăști*), operațiile de apărare din zonă Mărășești și ale aripii drepte a Armatei a 2-a în zona Oituz (*Bătălia de la Mărășești și Bătălia de la Oituz*). Nu ne oprim aici asupra desfășurării acestor bătălii; intenția noastră se limitează la semnificația lor deosebită, la intensitatea cu care s-a urmărit evoluția luptelor și la ecoul puternic, răsunetul înregistrat în rândul populației.

Armata a 2-a de sub comanda generalului Al. Averescu a repurtat o însemnată victorie, care, însă nu a putut fi valorificată din cauza defecțiunilor intervenite pe frontul rusesc. Generalul Averescu a ținut să remarce: „Poporul României moderne trebuie să-și întipărească bine în suflet ziua de 11 iunie 1917, când în acea zi, pentru întâia dată, armata sa tânără, care-și primise botezul de sânge numai cu 40 de ani înainte la Grivița, înscrie în istoria sa prima victorie în adevăratul înțeles al cuvântului, adică victorie ofensivă și definitivă”¹⁹.

În acele zile de grea cumpănă pentru întregul neam, s-au rostit și s-au scris cuvinte de îmbărbătare, s-a subliniat încă o dată caracterul războiului purtat de noi²⁰. Dacă pentru alte state, scria *Opinia* din 27 iulie 1917,

¹⁹ Cf. *Istoria Românilor ...*, p. 736-737. În lunile mai-iunie 1917 s-a desfășurat etapa hotărâtoare a reorganizării Armatei a 2-a, al cărui comandament a funcționat la Bacău. S-a înființat aici un centru de instrucție al armatei, generalul Al. Averescu manifestând multă energie și inventivitate în situația dată, fiind permanent în contact direct cu trupa (Petre Otu, *Mareșalul Averescu, militarul, omul politic, legenda*, ediția a II-a, București, 2009, p. 164).

²⁰ Vezi și I. Agrigoroaiei, *Opinie publică...*, p. 110-115.

rămâne „un veșnic punct de întrebare asupra popularității războaielor în general și în special al celui de astăzi”, războiul nostru a devenit popular, „căci ce poate fi mai popular decât lupta pentru dezrobirea fraților tăi?”. În același sens se pronunța articolul **În clipa cea mare** din 28 iulie 1917: poporul român a tras spada convins că îndeplinește o datorie de conștiință față de înaintașii care l-au îndemnat să lupte pentru dezrobirea fraților de peste munți, să învingă toate pierderile până la realizarea idealului național.

Prin marea bătălie de la Mărășești, desfășurată între 24 iulie și 21 august 1917, trupele române care au înlocuit succesiv unitățile rusești contaminate de bolșevism, au zdrobit ofensiva inamicului și l-au silit să treacă în apărare. În ordinul de zi dat de generalul Eremia Grigorescu, se exprimă admirația față de eroismul fără de seamă al ostașilor noștri și încrederea deplină în apropierea momentului realizării unității naționale: „Prin rezistența ce ați opus cu piepturile voastre la Mărășești și Muncelu ați făcut să se întunece vremurile de cucerire ușoară a părții ce ne-a mai rămas din scumpa noastră țară [...]. Ați făcut să reînvie în mintea tuturor amintirea glorioasă a faptelor străbunilor noștri. Fiți gata să arătați liftelor sălbatice că românul nu are de dat din pământul scump al țării decât locul de mormânt. Din sângele vostru se va ridica, curat și măreț, o țară românească a tuturor românilor”.

Remarcabile sunt articolele publicate de Octavian Goga în ziarul *România* la începutul lunii august 1917. În articolul **Zile mari** din 2 august 1917, poetul-tribun scria: „Lupta este în curs și sfârșitul ei nu se poate prevedea. Ceea ce știm însă și trebuie s-o spunem este vitejia de epopee a soldaților noștri. De aceea astăzi, în această perioadă de grea cumpănă a istoriei noastre, privim viitorul cu mai multă neîncredere că oricând”.

În articolul **Ne învăță Mărășeștii** din 8 august 1917, Octavian Goga insistă asupra învățămintelor ce trebuiau trase pentru calea de urmat după război:

„Niciodată nu s-a arătat într-un mod mai evident energia poporului nostru și putința lui de a se adapta la toată formele de viață modernă, ca în aceste zile de cumplit război, când armatele Imperiului german se frâng de zidul de pe Siret. Mărășeștii strigă deci cu învățătura sângelui vărsat acolo, strigă în conștiință tuturor oamenilor care vor îndreptarea țării noastre nenorocite. Zilele de glorie ale acestui sat din Moldova trebuie să fie zile de înaltă pedagogie națională care va îndruma viitorul. Ele pretind ca România de mâine să fie adusă de către conducătorii ei pe toate terenurile de viață

obștească în aceleași condiții de biruință în care o jumătate de an de muncă cinstită a adus armata noastră de astăzi”.

Aproximativ concomitent cu bătălia de la Mărășești s-a desfășurat și bătălia de la Oituz (26 iulie-22 august), care a sfârșit brațele cleștelui celor două armate austro-germane ce trebuiau să opereze de-a lungul Trotușului și Siretului. **Manifestul către țară** dat de rege și suveran în acest context și, totodată, la împlinirea unui an de la intrarea în război, exprima încrederea nestrămutată în izbândă:

„...În locul României de ieri vom dobândi România de mâine, așa cum au mângâiat-o în visurile lor părinții noștri, așa cum o vom lăsa moștenire urmașilor noștri. Eroismul uimitor al ostașilor, admirat de toată lumea, a fost susținut de toată lumea, a fost susținut de bărbăția noastră, a acelora de acasă. În mijlocul celor mai groaznice încercări ați rămas statornici în credința și hotărârea voastră de a jertfi totul pentru cinste, pentru drept și biruință [...].

Prin suferințele noastre vom câștiga dreptul la viața românilor de pretutindeni, singura viață care are preț pentru noi toți. Sus inimile și strânși uniți împrejurul steagului acoperit de glorie prin vitejia ostașilor, să nu iasă din piepturile noastre decât un singur strigăt: înainte pentru România Mare!”²¹.

Victoriile la Mărășești, Mărești și Oituz, obținute cu numeroase jertfe, au avut o importanță capitală făcând să eșueze planurile de ocupare a statului român. Menținerea ființei statale a însemnat menținerea nucleului în jurul căruia au gravitat în continuarea forțelor de eliberare naționale. Mărășeștii au reprezentat, așa cum s-a afirmat în acele zi „simbolul gloriei cu care armata a acoperit prestigiul României și a sfințit războiul unității naționale”.

Rezistența românească a condus la prăbușirea uneia dintre cele mai puternice ofensive inițiate de Puterile Centrale pe frontul de Est și a barat drumul acestora spre Rusia. Rămânând pe loc, într-o atitudine de fermă apărare – va aprecia Seton-Watson – românii au împiedicat pe Mackensen să ocupe Odessa și pe Leopold de Bavaria, Moscova²². În urma acestor înfrângeri, comandamentul german a renunțat la operații ofensive pe această porțiune de front. Între Rusia și armatele Puterilor Centrale, în această zonă continua să existe statul român.

La împlinirea unui an de la apariția ziarului *România*, subintitulat

²¹ *Mișcarea*, 15 august 1917.

²² Constantin Kirilțescu, *op cit.* p. 315-317.

„organ al apărării naționale”, directorul său, Mihail Sadoveanu a insistat asupra rezistenței și mobilizării exemplare dovedite de români în situațiile atât de dificile prin care trecuseră de la intrarea în război, exprimându-și încrederea că istoria va consemna cum se cuvine aceste fapte: „Am luat arma pentru drepturile neamului nostru obijduit și sfârtecat sub stăpâniri străine. Va interesa pe istoric fapte de ordin social: cum s-a organizat un popor, câtă abnegație și câtă cinste a pus și mai ales cum a știut să se apere și să se reculegă în marile dezastre [...]. Energiile latente ale națiunii s-au deșteptat și s-au înodat. Tot poporul s-a strâns sub izbitura de val a nefericirii”²³. La împlinirea a 100 de ani de la aceste evenimente, istoricul, și nu numai istoricul, ar trebui să fie interesat în cunoașterea profundă a atitudinii românilor care, după retragerea în Moldova, s-au recules și organizat în prima jumătate a anului 1917, demonstrând cu eroism că „pe aici nu se trece!”.

²³ *România*, 2 februarie 1918.